

Θεόκριτος, *Ειδύλλιο 4*: Πού αποσκοπεί η τεχνική της αντίθεσης στη χαρακτηρισολογία των δυο ομιλητών;

ΜΕΤΑΕΥ ΤΗΣ ΠΑΡΑΞΕΝΗΣ αναβίωσης της αστικής πρακτικής του κώμου με τη μορφή μονωδίας από τον ανώνυμο αιπόλο του *Ειδυλλίου 3* και της πρωτόγνωρα σφοδρής, πολυεπίπεδης αντιπαράθεσης των Κομάτα-Λάκωνα με τη μορφή ποιητικού *άμοιβαίου* στο *Ειδύλλιο 5* εντοπίζεται το αμιγώς διαλογικό και μιμητικό *Ειδύλλιο 4*.¹ Με πλήρη συνείδηση της εκδοτικής ανασφάλειάς μας για τη σειρά διάταξης των Θεοκρίτειων ποιημάτων έχω την εντύπωση ότι η θέση αυτής της βουκολικής σύνθεσης εκφράζει ακριβώς τη συνύφανση στοιχείων των δυο άλλων: η παιγνιώδης απλοϊκότητα του τρίτου ποιήματος “συναντά” τη σύγκρουση δυο αντιφατικά δομημένων χαρακτήρων του πέμπτου ποιήματος, η οποία καταλήγει σε ένα άκρως ρεαλιστικό, τραχύ τέλος.²

Ο (αιπόλος;) Βάττος συνομιλεί με τον Κορύδωνα, τον επόπτη των βοοειδών του Αίγωνα (στ. 1-4) γύρω από τις αθλητικές φιλοδοξίες του τελευταίου για χάρη των οποίων απουσιάζει (στ. 5-11) και την τωρινή κατάσταση του κοπαδιού (στ. 12-28). Τη μουσική επένδυση του ποιήματος αναλαμβάνει αρχικά ο Κορύδων, ο οποίος αναφέρει κάποιους σύγχρονους ποιητές και παρουσιάζει ένα σύντομο τραγούδι, προκειμένου να αποδείξει το ταλέντο του στη μουσική, το οποίο καλλιεργεί με τη φλογέρα που του

¹ Πράγματι, ο Morrison (2007: 222) το κατατάσσει από κοινού με τα *Ειδύλλια 1, 5, 10, 14, 15* στην κατηγορία των μίμων/διαλόγων, από τους οποίους απουσιάζει ο πρωταρχικός αφηγητής. “Βουκολικό μίμο” το χαρακτηρίζει και η Kyriakou (2018: 18). Η Μανακίδου (2008: 165) εντοπίζει μεν την ομοιότητα με τον μίμο ως προς την ταχύτητα και τον τόνο, όπως και με τους ιάμβους της κωμωδίας ως προς το ύφος, αλλά επιμένει ότι η δωρική διάλεκτος, το επικό μέτρο και το βουκολικό σκηνικό αναιρούν άμεσα αυτήν τη σύγκριση.

² Βλ. Gow (1952: 91): “The coarse ending of this and of the next Idyll [fifth] are no doubt calculated touches of realism”.

άφησε ο Αίγων (στ. 29-37). Ξαφνικά ο Βάττος θρηνεί για τον χαμένο έρωτά του με τη νεκρή πια Αμαρυλλίδα και παρηγορείται από τον συνομιλητή του (στ. 38-43).³ Έπειτα, η προσοχή των δυο ανδρών στρέφεται στο κοπάδι (στ. 44-9) και μάλιστα, ο Βάττος τρυπιέται από ένα αγκάθι, όσο μονοπωλεί το ενδιαφέρον του μια δαμάλα (στ. 50-7). Το ποίημα ολοκληρώνεται με τη συζήτηση γύρω από την έντονη σεξουαλική δραστηριότητα του πατέρα του Αίγωνα (στ. 58-63).

Εξετάζοντας προσεκτικότερα τη δραματική κίνηση του ποιήματος, η οποία θα φωτιστεί καλύτερα μέσα από την αντίστιξη του ήθους των ομιλητών, παρατηρείται αρχικά μια επιμέλεια στην οργάνωση της συζήτησης, χάρη στην οποία αυτή δεν υποπίπτει σε ανούσιο κουβεντολόι, και φωτίζονται καλύτερα τα επιμέρους - μείζονα για τη βουκολική ποίηση - θέματα. Η στιχομυθία των πρώτων στίχων (στ. 1-14) ακολουθείται από έναν κάπως εκτενέστερο λόγο-αντίλογο δυο ή τριών στίχων (στ. 15-28), για να φτάσουμε στον κεντρικότερο λόγο του ποιήματος (στ. 29-37) που συνοδεύεται από δυο τρίστιχα (στ. 38-43).⁴ Στη συνέχεια, η δράση κορυφώνεται με την ανυπακοή του κοπαδιού και το ατύχημα του Βάττου (στ. 44-57), ώσπου το μοτίβο ερώτησης-απάντησης της αρχής επιστρέφει με τρία τελευταία δίστιχα (στ. 58-63).⁵

Παρόλα αυτά, ούτε η διάρθρωση ούτε η συμμετρία του ποιήματος μπορούν να κατανοηθούν πλήρως, αν δεν εξεταστούν υπό το πρίσμα της διαμετρικά αντίθετης

³ Η επανεμφάνιση της Αμαρυλλίδας, όπως κι άλλων προσώπων, στα *Ειδύλλια* 1, 3-7, 11 αποτέλεσε για τον Segal (1981a: 176-209) κριτήριο θεματικής συνοχής μαζί με άλλα θεματικά μοτίβα, ώστε να τα απομονώσει ως “βουκολικά ποιήματα”. Κατά τη γνώμη μου, έχει παραλείψει το *Ειδύλλιο* 10.

⁴ Ο Segal (1981b: 95) παρατηρεί ότι οι τρεις διάλογοι των στίχων 15-6 + 17-9 / 20-2 + 23-5 / 26-8 + 29-37 έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό: στην αρχή διατυπώνεται μια απαισιόδοξη, αρνητική δήλωση του Βάττου, η οποία αντικρούεται από την απάντηση του Κορύδωνα. Ομοίως, ο Ott (1969: 46-7) περιγράφει τον διάλογό τους ως «ένα παιχνίδι μεταξύ πρόκλησης και ήρεμης απάντησης». Σε κάθε περίπτωση, τα μοτίβα ερώτησης-απάντησης, δήλωσης-άρνησης συντείνουν στην αίσθηση συνεχούς και ομαλής ροής στη συζήτηση.

⁵ Βλ. Walker (1980: 49). Δεν είναι πρώτη φορά που εμφανίζεται μια τέτοια συμμετρία μεταξύ αρχής και τέλους, αφού παρατηρείται και σε άλλα βουκολικά ποιήματα: πβ. 1.1-3, 146-8 / 5.1, 145 / 11.7, 81. Ο Rossi (1971: 21-4) υπογραμμίζει την αξία αυτών των εσωτερικών αντηχήσεων. Για άλλες μορφές οργάνωσης και συμμετρίας του ποιήματος, βλ. Legrand (1898: 387: υποσημ.1).

χαρακτηρολογίας των δυο πρωταγωνιστών. Το πρώτο και βασικό ερώτημα αφορά την ποιμενική τους ιδιότητα: ο Αίγων εμπιστεύεται τον Κορύδωνα να φροντίζει τα βουοειδή του κατά την απουσία του και έτσι, ο τελευταίος αποκτά τον τίτλο του βουκόλου. Αντίθετα, η ταυτότητα του Βάττου παραμένει αινιγματική: η αναφορά στις κατσίκες του στον στίχο 39 δεν συνεπάγεται ότι είναι αιπόλος, αλλά μάλλον ότι τον παριστάνει στα πλαίσια του θρήνου του για την Αμαρυλλίδα. Περισσότερο θα έλεγε κανείς ότι βρέθηκε τυχαία στον βουκολικό χώρο, με τον οποίο δεν είναι εξοικειωμένος: περπατά ξυπόλυτος στον λόφο και είναι ευάλωτος σε ατυχήματα, περιπλανιέται χωρίς ξεκάθαρες ασχολίες και ευθύνες, ενώ ταυτόχρονα αγνοεί το αθλητικό ενδιαφέρον του Αίγωνα, αλλά γνωρίζει τις ερωτοτροπίες του πατέρα του (!).⁶ Νομίζω ότι δεν θα ήταν υπερβολικό να ισχυριστούμε πως όσο καταστροφικά γκροτέσκο κρίνεται ο Αίγων από τον Βάττο, άλλο τόσο γελοιοδώς παράταιρος κρίνεται εκείνος από το κοινό.⁷ Τέλος, ξεχωριστό ενδιαφέρον συγκεντρώνει το όνομά του, ιδίως σε σχέση με το ατύχημά του (στ. 50-7).⁸ Ανεξάρτητα από την ετυμολογία του (για την οποία βλ. Bömer, 1969: 401), φαίνεται να υποβόσκει ένα “παιχνίδι” με το φυτό

⁶ Ορθά ο Lattimore (1973: 321-2) βλέπει στον Βάττο έναν ξένο και ευκαιριακό επισκέπτη στην ύπαιθρο. Μαζί του συμφωνεί Manakidou (2012: 124, υποσημ.75). Για αντίθετη άποψη, βλ. Segal (1981b: 87), Kyriakou (2018: 30, υποσημ. 38). Δυο μετριοπαθέστερες προτάσεις κάνουν οι Gow (1952: 76) και Van Sickle (1969: 13-4), όταν υποστηρίζουν αντίστοιχα ότι ο Βάττος θα μπορούσε να «έχει επιστρέψει πρόσφατα από κάποιο ταξίδι, αλλά ο Θεόκριτος αφήνει τον αναγνώστη να συναγάγει την κατάσταση» και ότι «είναι ένας ιδιοκτήτης που έρχεται από την πόλη στην ύπαιθρο, για να ελέγξει την κατάσταση». Βέβαια και στις δυο περιπτώσεις φαίνεται να έχει εγκαταλείψει για κάποιο διάστημα την περιουσία του, άρα απορώ γιατί να διαφέρει σημαντικά από τον Αίγωνα που επικρίνει τόσο έντονα.

⁷ Ο Giangrande (1971: 106-7), αφού αποκλείει την πιθανότητα ο Βάττος να είναι αιπόλος, υποστηρίζει ότι φαίνεται να ανήκει σε ανώτερη κοινωνική θέση από τον Κορύδωνα, σαν ιδιοκτήτης αιγών που τώρα τις φροντίζει άλλος (βλ. προηγούμενη υποσημ.). Διακρίνει στον τόνο του ένα ειρωνικό πατρωνάρισμα, όταν εκφράζει ιδιοκτησιακό ενδιαφέρον (στ. 1), γίνεται σκόπιμα περιπαικτικός (στ. 3), προβαίνει σε χαρακτηρισμούς (στ. 13) και παρατηρήσεις (στ. 20 κ.ε.), διατάζει ευθέως τον Κορύδωνα (στ. 44-5, 50-3). Ο Κορύδων, από τη μεριά του, δεν αντιμιλά ποτέ: ο τόνος του παραμένει σεβαστικός (στ. 4) και φέρνει εις πέρας κάθε έργο που του ανατίθεται (στ. 45-9, 54). Προς επίρρωση αυτών, παραθέτει τον Legrand (1898: 176) για τον ρόλο του Κορύδωνα ως “βοηθού” και του Βάττου ως “αφεντικού”.

⁸ Βλ. Hunter (1999: 143): “It is hard to resist hearing a play with *βάτος*, thorn”.

βάτος (= βατομουριά), γνωστό ήδη από τον Όμηρο (Όδ. ω 230) για τα φοβερά αγκάθια του, το οποίο αξιοποιείται άλλες δυο φορές από τον Θεόκριτο (πβ. 1.132 / 7.140).⁹ Με λίγα λόγια, η επιλογή του συγκεκριμένου ονόματος από τον ποιητή προοιωνίζει το κατ' εξοχήν κωμικό περιστατικό του ποιήματος και την τρανότερη απόδειξη της μη βουκολικής φύσης του Βάττου, ενώ παράλληλα θεωρώ ότι σχετίζεται με τις αιχμηρές και κακοπροαίρετες παρατηρήσεις του ήρωα τόσο ενάντια στον Αίγωνα όσο και ενάντια στον Κορύδωνα.¹⁰ Τέλος, είναι πιθανό η επιλογή του συγκεκριμένου ονόματος (πβ. στ. 41) να συνιστά έναν διακειμενικό υπαινιγμό στον Καλλίμαχο, διότι ο Βάττος ως ιστορικό πρόσωπο υπήρξε ιδρυτής της Κυρήνης (πβ. Ηρόδ. 4.150-9), οι απόγονοί του πήραν την επωνυμία *Βαττιάδαι* (πβ. Πλουτ. *Vit.Pyrr.* 26.2) και ο Καλλίμαχος συστήνεται ως *Βαττιάδης* λόγω της σχέσης του με τον βασιλικό οίκο (πβ. *Anth.Pal.* 7.415.1, 7.525).¹¹

Τα ονόματα, όμως, καθαυτά δεν αρκούν, για να φωτιστεί η αντίθεση στις προσωπικότητες των δυο ομιλητών. Αυτή αποκτά ουσία, αν συσχετιστεί με θέματα ποιητικής, τα οποία κεκαλυμμένα θίγει ο Θεόκριτος. Την αρχή μιας τέτοιας συμβολικής ανάγνωσης σήμανε ο Lawall, ο οποίος εντοπίζει το ποιητικό στοιχείο στην αδιαχώριστη διάρθρωση ιδεών, συμβόλων, εικόνων και όχι στη μεμονωμένη ευστοχία της φρασεολογίας ή στη γοητεία του σκηνικού και του διαλόγου.¹²

⁹ Για το “λεξιλογικό παιχνίδι” του ονόματος, βλ. Paschalis (1991: 205). Σε μια τρίτη εμφάνιση του *βάτου* στη θεοκρίτεια συλλογή (24.89-90) συνδέεται με τον *άσπάλαθον*, άλλο είδος ακανθώδους θάμνου, για το οποίο επίσης ο Κορύδων προειδοποιεί τον Βάττο (4.57). Για τη χρήση όλων των ακανθωδών φυτών από τον Θεόκριτο (*ἄκανθα*, *ἀτρακτυλλίδες*, *ράμνοι*, *ἀσπάλαθοι*) και τις αρνητικές συνδηλώσεις τους, βλ. Lembach (1970: 71-84), Manakidou (2012: 119-127). Η τελευταία μέσα από αντίστοιχες παραπομπές στο έργο του Φιλίτα καταδεικνύει την επιρροή που άσκησε στον Θεόκριτο ως προς την επιλογή των κατάλληλων (βοτανολογικών) όρων με ποιητολογικές προεκτάσεις.

¹⁰ Το όνομα του Κορύδωνα επανεμφανίζεται στο *Είδύλλιο* 5 (στ. 6) και προέρχεται από τον Ερίκιο, *Anth.Pal.* 6.96. Στην πραγματικότητα παραπέμπει σε ονόματα πτηνών και θηρίων, για τα οποία βλ. Gow (1952: 77). Αναρωτιέμαι αν το όνομά του και η πραγματική ικανότητα του κελαηδήματος είναι μια έμμεση (ειρωνική;) μνεία στη μουσικό ταλέντο που πασχίζει να αποδείξει ότι έχει.

¹¹ Βλ. Stephens (2006: 102).

¹² Βλ. Lawall (1967: 42-51) για την ανάλυση του *Είδυλλίου* 4.

Αξιοποιώντας αυτήν την ενότητα δομής-συμβόλου ο Van Sickle προσδίδει στη συγκρουσιακή φύση των δυο χαρακτήρων μια αντίθεση μεταξύ διαφορετικών ποιητικών ύφων και τρόπων έκφρασης: ο Βάττος ενσαρκώνει έναν ευαίσθητο και ρητορικό τρόπο, ενώ ο Κορύδων έναν σκληρότερο και περισσότερο ρεαλιστικό. Οι χαρακτήρες και η αφηγηματική τεχνική που τους πλαισιώνει συμβολίζουν βασικά προβλήματα της νέας ποίησης, τα οποία πρέπει να επιλυθούν, προκειμένου εκείνη να αυτό-προσδιοριστεί.¹³ Στις παραπάνω χρήσιμες θεωρίες ο Segal έρχεται να προσθέσει την αξία της ζωτικότητας (*vitality*), η οποία έγκειται στη σεξουαλική δραστηριότητα του τέλους του ποιήματος, στην ενάργεια και την ομορφιά του φυσικού κόσμου που εκπροσωπείται από τον Πάνα, τους Σατύρους και τις Νύμφες, αλλά κυρίως στην ποιητική τέχνη που αναδεικνύεται μέσα από την κίνηση του διαλόγου.¹⁴ Η ανάπαυλα και η απλότητα της συζήτησης των χωρικών δίνουν την ευκαιρία για καλλιτεχνία και ανάλυση σύνθετων ποιητικών θεμάτων, ως είθισται να συμβαίνει στα βουκολικά ποιήματα.

Γενικότερα, σε μια απόπειρα ηθογράφησης των δυο πρωταγωνιστών θα λέγαμε ότι η ευδιαθεσία, η αισιοδοξία, η πρακτικότητα και η ψυχραιμία του Κορύδωνα έρχονται σε σύγκρουση με τον αρνητισμό, την απαισιοδοξία, την ειρωνεία και τα τραγικά ξεσπάσματα του Βάττου. Οι βασικές διαφορές τους προκρίνονται ήδη από τους πρώτους 14 στίχους. Η “σφιχτοδεμένη” στιχομυθία με τις ερωτήσεις ποιμενικής πρακτικότητας αλλά και περιέργειας που αποπνέει αναδεικνύει τη λανθάνουσα ένταση μεταξύ των συνομιλητών. Ο τόνος του Βάττου είναι από την αρχή επιθετικός, αφού κατηγορεί εμμέσως τον Κορύδωνα ότι αρμέγει κρυφά τις αγελάδες που δεν του ανήκουν και κρατά το γάλα τους (στ. 3). Ο Κορύδων μπορεί να μην δείχνει ότι

¹³ Βλ. Van Sickle (1969: 7), (1970: 67-82). Στο ίδιο μήκος κύματος ο Segal (1981b: 89) διακρίνει μια σύγκρουση μεταξύ υψηλού-ταπεινού ύφους, χοντροκομμένου-λεπταλέου τρόπου έκφρασης, όμοια με τις αισθητικές αντιπαραθέσεις των σύγχρονων ομότεχνων του Θεόκριτου.

¹⁴ Βλ. Segal (ό.π.: 88).

προσεβλήθη και να αναφέρεται στην επιτήρησή του από τον πατέρα του Αίγωνα, αλλά η βαριά κατηγορία για δόλο είναι αμετάκλητη.¹⁵ Αμέσως μετά, ο Βάττος οικειοποιείται έναν τραγικό τόνο, για να περιγράψει την απουσία του Αίγωνα (στ. 5 *ἄφαντος*, πβ. Ὀδ. α 242 / Αισχ. Αγαμ. 657 / Σοφ. Οιδ.Τ. 560), ο οποίος όμως δεν βρίσκει ανταπόκριση στην άμεση και ψυχρή απάντηση του Κορύδωνα. Η ανταλλαγή ομηρικών εκφράσεων που ακολουθεί (στ. 7 *ἐν ὀφθλαμοῖσιν ὀπώπει*, πβ. Ἰλ. Α 587, Γ 306, Σ 135, 190 / στ.8 *βίην καὶ κάρτος*, πβ. Ὀδ. δ 415, ν 143, σ 139) αντανακλά μάλλον την αμοιβαία ειρωνική διάθεση των δυο απέναντι στον Αίγωνα που φιλοδοξεί να ενταχθεί στον ανώτερο κόσμο των αθλητών, αφού, αν εξαιρέσουμε τον Βάττο που θεωρεί καθαρὸ παραλογισμό τη συμμετοχή του βουκόλου στους Ολυμπιακούς, ακόμα κι ο Κορύδων δεν είναι βέβαιος για τις αθλητικές επιδόσεις του και τις πιθανότητες επιτυχίας του.¹⁶ Το γεγονός ότι τον συσχετίζει με τον μεγαλύτερο αθλητή και μυθικό ιδρυτή του Κρότωνα, Ηρακλή, βασιζόμενος στην άποψη του κόσμου (στ. 8 *φαντί*), αν δεν δηλώνει την ειρωνική του διάθεση, στην καλύτερη περίπτωση δηλώνει την αποστασιοποίησή του από την αθλητική εξίσωση των δυο ανδρῶν ή ακόμα και την ευπείθειά του στα λεγόμενα τρίτων. Η απάντηση του Βάττου, πάντως, είναι άκρως ειρωνική και μηδενιστική: η αναφορά του στον κατ' ἐξοχὴν πυγμάχο από τους Διόσκουρους, Πολυδεύκη (πβ. Ἰλ. Γ 237 / Ὀδ. λ 300), βασιζόμενος κι αυτός στην άποψη τρίτων (της μητέρας του αυτήν τη φορά!), δηλώνει ξεκάθαρα ότι απορρίπτει την όποια σύνδεση Αίγωνα-Ηρακλή.¹⁷

¹⁵ Με κατηγορία για κλοπή ξεκινά και το *Ειδύλλιο* 5 (στ. 2), με τη διαφορά ότι εκεί συνιστά την αρχή μιας σφοδρῆς σύγκρουσης. Ο ηπιότερος και ψυχραιμότερος χαρακτήρας του Κορύδωνα είναι που δεν εξισώνει τις δυο περιπτώσεις.

¹⁶ Αντίθετα, ο Gow (1952: 79) δεν εντοπίζει κάποια ειρωνική χροιά στα λόγια του Κορύδωνα, διότι αυτός φαίνεται να πιστεύει στις ικανότητες του Αίγωνα (στ. 33 κ. εξ.).

¹⁷ Πρόκειται για τη μοναδική αναφορά στον Πολυδεύκη εντός της Θεοκρίτειας συλλογῆς, με εξαίρεση φυσικά το *Ειδύλλιο* 22. Ο Thomas (1996: 235) συνδέει τον στίχο 9 και τη στιχομυθία των στίχων 1-14 με τη συζήτηση Αμύκου-Πολυδεύκη (22.54-74). Όπως και να έχει, είναι γνωστή η δωρική καταγωγή των Διόσκουρων και η λατρευτική τους παράδοση τόσο στη Σπάρτη όσο και στην πτολεμαϊκή Αλεξάνδρεια.

Επιπρόσθετα, δεν μπορεί να μείνει ασχολίαστη η υψηλά λογοτεχνική γλώσσα που μεταχειρίζεται ο Βάττος: στ. 5 ἄφαντος / στ. 7 ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὀπώπει / στ. 17-8 (ομηρικές γενικές) Αἰσάροιο, χόρτοιο / στ. 27 ἠράσσο, 39 λασεύμεσθα, σέθεν, ἀπέσβης. Η χρήση των ομηρικών λέξεων σε συνδυασμό με τον τραγικό τόνο διαμορφώνουν ένα παράδοξο αποτέλεσμα, που μαρτυρά την επίμονη προσπάθειά του να μιλήσει εκτός των ορίων που υπαγορεύει η χωρική ταυτότητά του. Μπορεί να υποστηρίχθηκε ότι δεν είναι κάτοικος της υπαίθρου, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι διακρίνεται από το απαραίτητο μορφωτικό υπόβαθρο που θα του επέτρεπε αυτήν τη γλωσσική αναβάθμιση. Περισσότερο πρόκειται για έναν ημιμαθή αγροίκο, ο οποίος, όπως ειπώθηκε, σκιαγραφείται ως γκροτέσκο πρόσωπο από τον ποιητή με σατιρικούς και ειρωνικούς σκοπούς. Έτσι, οποιαδήποτε απόπειρα εκλεπτυσμού και σοβαροφάνειας έχει προηγηθεί ακυρώνεται μαζί με τον πατροναριστικό τόνο των ερωτήσεών του Βάττου προς τον Κορύδωνα. Τέλος, δεν αποκλείεται η ειρωνεία αυτή να αποτελεί ενδοκειμενικό λογοτεχνικό υπαινιγμό στον Φιλήτα σχετικά με τον τρόπο που παρουσίαζε τους ἀγροιώτας με παράλογες λογοτεχνικές αξιώσεις (fr. 10 Pow = fr. 10 Kuchenm). Ο τελευταίος αντιπαραβάλλει ευθέως τον *rusticum* ἐξ' ὀρέων, τον ἀποφώλιον ἀγροιώτην με το πρότυπο του ελληνιστικού ποιητή και αποδεικνύει πόσο άστοχο και γελοίο είναι το αποτέλεσμα της χρήσης εκλεπτυσμένων τρόπων έκφρασης από τους άξεστους χωρικούς είτε διαμένουν στην ύπαιθρο είτε όχι, αλλά προσιδιάζουν απόλυτα στα χαρακτηριστικά των κατοίκων της.¹⁸

Ο Κορύδων συνεχίζει απτόητος να δίνει πληροφορίες πρακτικού περιεχομένου γύρω από την αναχώρηση του Αίγωνα για την Ολυμπία (στ. 10, πβ. Σ 10a-d), αλλά ο

¹⁸ Τον υπαινιγμό στον Φιλήτα εντοπίζει ο Giangrande (1968: 511, υποσημ. 50, 531-2), ο οποίος μάλιστα θεωρεί ότι ο Θεόκριτος διαφοροποιείται ριζικά από το πρότυπό του. Ο Φιλήτας απορρίπτει τον συμφυρμό χωρικότητας-λογιουσύνης, γιατί η δεύτερη αρμόζει στους αστούς, ενώ ο Θεόκριτος τον υιοθετεί, προκειμένου να γελοιοποιήσει τους αστούς αποδίδοντάς τους “ψευδο-βουκολικές τάσεις”. Προσωπικά διακρίνω περισσότερο την ευθυγράμμιση του Θεόκριτου με τον Φιλήτα παρά τη διαφοροποίησή του, διότι δεν συμμερίζομαι την άποψη ότι στη θεοκρίτεια συλλογή δεσπόζει η οξεία αντίθεση άστεως-υπαίθρου, κατά τον τρόπο που συναντάται στον Βιργίλιο (πβ. Εκλ. 1 και 9).

Βάττος επιμένει να επικρίνει τον βουκόλο για το τρελό εγχείρημά του, ενώ στο στόχαστρό του μπαίνει και ο Μίλων ως ηθικός αυτουργός αυτού.¹⁹ Ο τελευταίος ευθύνεται που ο Αίγων αποδείχθηκε κακός βουκόλος (στ. 13) πείθοντάς τον να εγκαταλείψει τις ποιμενικές υποχρεώσεις του και να καταπιαστεί με το πιθανόν άπιαστο όνειρο των Ολυμπιακών Αγώνων.²⁰ Το αποτέλεσμα είναι ότι τα ζωντανά του υποφέρουν και λιμοκτονούν σύμφωνα με τον Κορύδωνα (στ. 12, 14), ενώ ο ίδιος τα φροντίζει όσο περισσότερο μπορεί (στ. 17-9, 23-5). Με λίγα λόγια, το κοπάδι εμφανίζει τα τυπικά συμπτώματα κάθε ερωτευμένου που έχει εγκαταλειφθεί από τον αγαπημένο του και έτσι τουλάχιστον φαίνεται να εκλαμβάνει την κατάστασή του ο Κορύδων μέσα από τη χρήση του *ποθεῦντι*.²¹ Ωστόσο, για άλλη μια φορά ο Βάττος δεν μοιράζεται την ίδια οπτική και προβαίνει σε δυο καυστικές παρατηρήσεις σχετικά με την αδυναμία ορισμένων ζώων (στ. 15-6, 20-2), οι οποίες υπαινίσσονται την ακαταλληλότητα ακόμα και του Κορύδωνα ως βουκόλου.²² Εξάλλου, ένας τέτοιος υπαινιγμός εξυπηρετείται ήδη από την αμφισημία του στίχου 13. Από τη στιγμή που η

¹⁹ Ο Walker (1980: 49) θεωρεί πως ο Βάττος φοβάται οποιαδήποτε πρόκληση έξω από τον *locum amoenum*. Ωστόσο, δεν είμαι σίγουρη κατά πόσο είναι σε θέση να εκτιμήσει τη βουκολική ευτοπία ή απλά αποστρέφεται οτιδήποτε θα έκανε ο Αίγων.

²⁰ Στο νόθο *Ειδύλλιο* 8, ο δημιουργός του οποίου σίγουρα γνώριζε το *Ειδύλλιο* 4, ο Μίλων παρουσιάζεται ως εραστής του Μενάλκα, ενός καλού βοσκού που αντιπαραβάλλεται με τον κακόν (στ. 13) και *τάλανα* (στ. 26) Αίγωνα. Για περισσότερα γύρω από τη σύνδεση των δυο ποιημάτων, βλ. Fantuzzi & Hunter (2005: 169).

²¹ Βλ. Hunter (1999: 134-5), Kamprakoglou (2014: 18) για την απώλεια όρεξης και το μαράζωμα ως τυπικά συμπτώματα του έρωτα. Για σχετικά χωρία, πβ. *Ειδ.* 1.82, 2.90, 11.14 / *Καλλ. Επιγρ.* 32.4. Ο Lawall (βλ. παραπάνω, υποσημ.12) εξήρε τον κυρίαρχο ρόλο του έρωτα στο ποίημα, βασιζόμενος στη χρήση του *ποθεῦντι* και στα ερωτικά του συμφραζόμενα (στ. 12, 14-6), τις συνδηλώσεις του τσιμπήματος από το αγκάθι (στ. 50-3), το ενδιαφέρον του Βάττου για τη δαμάλα (στ. 52-3) και την ακολασία του γέροντα στο τέλος (στ. 58-63). Χαρακτήρισε ολόκληρο το *Ειδύλλιο* «μια σπουδή στον ανθρώπινο και ζωικό έρωτα» υπογραμμίζοντας την αντίθεση που ενέχει ανάμεσα στις ευαίσθητες και τις χυδαίες στάσεις απέναντι στον έρωτα και τη σεξουαλικότητα. Για μια κριτική αυτής της άποψης, βλ. Ott (1969: 44-5, υποσημ. 124). Τέλος, κατά τον Legrand (1898: 353), η εικόνα του αδύναμου ταύρου (στ.15-6) ισοδυναμεί με τον ερωτικό θρήνο ενός ανθρώπου, όπως στην περίπτωση της Σιμαίθας (πβ. 2. 89-90).

²² Η Kyriakou (2018: 21) αρνείται ότι ο Βάττος θεωρεί αναποτελεσματικούς ως βουκόλους τόσο τον Αίγωνα όσο και τον Κορύδωνα. Η ένστασή του αφορά ολόκληρο το εγχείρημα του Αίγωνα και όχι το κατά πόσο φροντίζει το κοπάδι του και φυσικά, επιρρίπτει ευθύνες στον Μίλωνα που ενθάρρυνε τις αθλητικές βλέψεις του Αίγωνα.

ιδιότητα του βουκόλου αφορά τόσο τον Αίγωνα όσο και τον Κορύδωνα, δεν αποκλείεται ο Βάττος να βρήκε την ευκαιρία να προσβάλει τον συνομιλητή του ως εξίσου ακατάλληλο, εφόσον μάλλον έχει διακρίνει τη στενή σχέση που διατηρεί ως μισθωτός ή δούλος με το αφεντικό του.²³

Στα μάτια του Βάττου ο Αίγων έχει υποπέσει σε διπλό σφάλμα: έχει καταδικάσει τα ζώα του σε ανορεξία και συνεπακόλουθα σε θάνατο, ενώ ταυτόχρονα έχει εγκαταλείψει το σουραύλι του που κινδυνεύει να μουχλιάσει (στ. 26-8).²⁴ Με λίγα λόγια, σαν άλλος Δάφνης έχει χάσει τις δυο βασικές και αλληλοτροφοδοτούμενες ασχολίες της βουκολικής ζωής. Έχει προτιμήσει να κινηθεί σε έναν χώρο άσχετο με τον βουκολικό και έχει απαρνηθεί την πρότερη ιδιότητά του, πράγμα που δεν μπορεί να μείνει χωρίς τίμημα.²⁵ Η πρόβλεψη για την καταστροφή του σουραυλιού δεν είναι ρεαλιστική, αν σκεφτούμε ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες κάποτε θα τελείωναν και ο Αίγων θα επέστρεφε. Δεν αποκλείεται, όμως, ο Βάττος να υπαινίσσεται ότι караδοκει ένα κακό τέλος για τον φιλόδοξο βουκόλο ή τουλάχιστον ότι η αθλητική καριέρα του σήμανε οριστικά το τέλος της βουκολικής ζωής του. Αυτή ακολουθεί την ίδια φθίνουσα πορεία κατ' αναλογία με το κοπάδι και το σουραύλι του. Και πάλι, όμως, ο θρηνητικός τόνος του σε αυτό το σημείο δεν δικαιολογείται και ίσως γι' αυτό δεν κατανοείται από τον Κορύδωνα ως τέτοιος. Για άλλη μια φορά ο Βάττος αξιοποιεί όλα τα τυπικά σχήματα λόγου και ενσαρκώνει μια υπερβάλλουσα θρηνητική *persona*, όμοια με αυτήν που υιοθετεί και στη συνέχεια (στ. 37-9). Η υπερβολή φανερώνεται

²³ Η σχέση Αίγωνα-Κορύδωνα δεν αποσαφηνίζεται, αν και οι στίχοι 1-4 υποδεικνύουν ότι ο τελευταίος επιτηρείται από τον πατέρα του απόντος βουκόλου. Βλ. Dover (1971: 129) για την πιθανή θέση του Κορύδωνα ως δούλου.

²⁴ Για τις ποικίλες ερμηνείες του συμπλεκτικού συνδέσμου καί που επαναλαμβάνεται στους στίχους 26-8, βλ. Gow (1952: 83), Dover (ό.π.: 123), Hunter (1999: 136), Kyriakou (2018: 24). Ο Van Sickle (1969: 10) θεωρεί τη δυσσίωνα πρόβλεψη του Βάττου «αποκορύφωμα της παρατραγικής απελπισίας».

²⁵ Μπορούμε να τον συσχετίσουμε με τον ανώνυμο αιπόλο του Ειδυλλίου 3, ο οποίος εγκατέλειψε εξαιτίας του έρωτα για την Αμαρυλλίδα το κοπάδι του και στο τέλος απεργαζόταν σχέδια θανάτου.

κυρίως, αν ο θρήνος του για την καταστροφή του βουκολικού κόσμου συγκριθεί με τον αρχετυπικό θρήνο της φύσης για την απώλεια του Δάφνη στο *Είδύλλιο* 1.

Κατά την άποψή μου σκόπιμα ο Θεόκριτος υπαινίσσεται μια σύνδεση του Αίγωνα με τον Δάφνη, ενισχύοντας ακόμα περισσότερο το αμφίσημο προφίλ του. Οι ομοιότητες και οι διαφορές της δικής του ιστορίας συγκριτικά με τη θεμελιώδη για το βουκολικό είδος ιστορία του Δάφνη ανταποκρίνονται στις δυο διαφορετικές οπτικές του Κορύδωνα και του Βάττου γύρω από την προσωπικότητά του.²⁶ Περισσότερο ηρωικά, πιο κοντά στον αρχετυπικό βουκόλο Δάφνη θα λέγαμε ότι τον τοποθετεί ο Κορύδων, ο οποίος προσεγγίζει καλοπροαίρετα την προσωπικότητα του Αίγωνα υπογραμμίζοντας τα θετικά χαρακτηριστικά του: γι' αυτόν υπήρξε γενναϊόδωρος, γιατί του άφησε ως δῶρον το σουραύλι του (στ. 30)· εκτίμησε τις δυνατότητες του τόσο ως μουσικού όσο κι ως βοσκού, αφού του εμπιστεύτηκε το κοπάδι του (στ. 2).²⁷ Δεν χλευάζει -τουλάχιστον όχι άμεσα - τις αθλητικές φιλοδοξίες του Αίγωνα, διότι τον αναγνωρίζει ως *πύκταν* (στ. 33-4) και τον έχει ήδη συγκρίνει με τον Ηρακλή στην αρχή του ποιήματος (στ. 8), πράγμα που δικαιολογεί εν μέρει την τωρινή συμμετοχή του στους Ολυμπιακούς. Με λίγα λόγια, ο Κορύδων επιλέγει να εμμένει στη θετική πλευρά αποχώρησης του Αίγωνα, αφού το μοναδικό πρόβλημα που προκάλεσε (την ανορεξία του κοπαδιού) αισιοδοξεί ότι θα λυθεί χάρη στη δική του ποιμενική ικανότητα. Εύκολα αντιλαμβάνεται κανείς την απόσταση που χωρίζει τη δική του προσέγγιση από την ειρωνική, κακοπροαίρετη και απαισιόδοξη οπτική του Βάττου. Για τον τελευταίο ο Αίγων παραμένει ένας εγωιστής άνθρωπος που πείστηκε αφελώς

²⁶ Βρίσκω πολύ εύστοχο τον Segal (1981b: 94), όταν σημειώνει: “[Aegon’s] actions and his personality are ambiguous: they have different values depending on whether they are seen through the eyes of Battus or of Corydon”. Στην προσωπικότητά του συγκεντρώνεται όλη η ένταση των συνομιλητών.

²⁷ Η Kyriakou (2018: 28) βρίσκει απίθανο ο Κορύδων να απολαμβάνει την εκτίμηση του Αίγωνα χάρη στη μουσική δεινότητά του. Μάλλον το σουραύλι έμεινε στα χέρια του ως αντάλλαγμα της συμφωνίας τους να προσέχει το κοπάδι κατά την απουσία του.

από τον Μίλωνα, επηρμένος ως προς τις αθλητικές δυνατότητες του και φυσικά, ένας ανεύθυνος βουκόλος.

Την ίδια στιγμή είναι φανερό ότι ο Κορύδων τοποθετείται περισσότερο ταιριαστά εντός της βουκολικής σφαίρας. Δεν αναφέρομαι μόνο στη βουκολική ταυτότητά του, για την οποία έγινε λόγος προηγουμένως σε αντίθεση με την αμφιβόλως αιπολική ταυτότητα του Βάττου (βλ. παραπάνω, σελ. 2-4), αλλά στο γεγονός ότι συνδυάζει τις δυο βασικές βουκολικές ασχολίες: η νομή και το τραγούδι καλλιεργούνται από τον ίδιο, αν και για το καθένα αφήνεται να αιωρείται η ανεπάρκειά του.²⁸ Μετά τους υπαινιγμούς του Βάττου για την ακαταλληλότητά του ως βοσκού (στ. 13, 15-6, 20-2) ο Κορύδων σπεύδει να τον διαβεβαιώσει για τις ποιμενικές ικανότητές του εξαίροντας την ομορφιά και την πυκνή βλάστηση των βοσκοτοπιών όπου συχνάζει (στ. 17-9, 23-5). Με άλλα λόγια, αντικρούει τη χρήση της εικόνας του τέττιγος από τον Βάττο (στ. 16) - έναν κοινό λογοτεχνικό τόπο για την ελληνιστική ποίηση γενικότερα (πβ. Καλλ. Αίτ. fr. 1.32-4 Pf.) και τη θεοκρίτεια ειδικότερα (πβ. 1.148) - με μια εμφατική άρνηση και μια τοπογραφική λεπτομέρεια για ποτάμια, σπηλιές και μαλακό σανό.²⁹ Δεν χάνει στιγμή την πρακτικότητά του και την ευθυμία του παρά τον υπερβολικό αρνητισμό με τον οποίο έρχεται αντιμέτωπος. Αμέσως μετά αντιδρά στην κινδυνολογία του συνομιλητή του για τη σήψη του σουραυλιού δηλώνοντας ότι είναι ένας χαρισματικός αιιδός, εξοικειωμένος με τη σύγχρονη μουσική (στ. 30-1).³⁰ Προς επίρρωση των λεγομένων του ορκίζεται στις

²⁸ Αξιοσημείωτη είναι η επιλογή κατάλληλου λεξιλογίου από τον Κορύδωνα που απηχεί την πρακτικότητα στη βουκολική ζωή του. Χρησιμοποιεί τα ρήματα *νομεύω* (στ. 14, 17) και *βόσκω* (στ. 2), για να δηλώσει τον βουκολικό επαγγελματισμό του, και κατονομάζει δυο από τις αγελάδες (στ. 25-6), πράγμα που μαρτυρά την εξοικείωσή του με ολόκληρο το κοπάδι.

²⁹ Ο Bignone (1934: 231-2) διακρίνει την καλοσύνη του Κορύδωνα πίσω από την περιγραφή του για τον φυσικό πλούτο, ενώ ο Segal (1981b: 95) την αισθητική και πρακτική εκτίμηση που τρέφει για την ύπαιθρο.

³⁰ Για την καυχησιολογία του Κορύδωνα, βλ. Vox (1985: 173-4). Η Haber (1994: 22) εντοπίζει στη δήλωση του Κορύδωνα την εξισορρόπηση ατολμίας και αυτοπεποίθησης που διαπερνά ολόκληρο το ποίημα. Παρά την επίγνωση των περιορισμών του και της οφειλής του στον Αίγωνα που του άφησε το σουραύλι

Νύμφες ως προστάτιδες του βουκολικού τραγουδιού (στ. 29) και ξεκινά τη χωρική εκδοχή ενός επινίκιου άσματος εγκωμιάζοντας περασμένα κατορθώματα του Αίγωνα σε διαγωνισμούς της υπαίθρου (στ. 32-7).³¹ Έτσι, φαίνεται ότι η σύνθεσή του εξυπηρετεί διπλό ρόλο: να αποδείξει το ποιητικό ταλέντο του και να ενισχύσει την προοπτική εξέλιξης του αφεντικού του σε καταξιωμένο επαγγελματία αθλητή.³² Το ερώτημα είναι τι από τα δυο καταφέρνει.

Η χρήση του ρήματος *αίνέω* συνιστά την ειδολογική ταμπέλα της σύνθεσης που ξεκινά ο Κορύδων και δηλώνει την παράδοση της εγκωμιαστικής ποίησης στην οποία φιλοδοξεί να ενταχθεί.³³ Αναλαμβάνει να γίνει ο *laudator* του Αίγωνα και να δώσει έμφαση μέσα από το τραγούδι του στην αθλητική υπόστασή του. Για άλλη μια φορά, τώρα διά στόματος του Κορύδωνα αντιπαραβάλλεται η βουκολική με την αθλητική φύση του Αίγωνα, με τη διαφορά ότι ο επινίκιος τόνος του χρωματίζει θετικά και είναι απαλλαγμένος από την κακεντρέχεια του Βάττου. Παρόλα αυτά, βρισκόμαστε αντιμέτωποι με ένα προβληματικό εγκωμιαστικό τραγούδι, το οποίο θέτει υπό σοβαρή αμφισβήτηση τη διαβεβαίωση του Κορύδωνα ότι το σουραύλι του Αίγωνα δεν μένει σε αχρηστία, γιατί τάχα ο ίδιος γνωρίζει από μουσική (στ. 29-30). Για τους

ο βουκόλος αυτό-προσδιορίζεται σαν άλλος Θύρης που αναλαμβάνει τρόπον τινά ένα ηρωικό καθήκον, εν προκειμένω την εξύμνηση των άθλων (;) ενός ήρωα (;).

³¹ Για τον επινίκιο χαρακτήρα του τραγουδιού του Κορύδωνα, βλ. Vetta (1984: 345), Vox (ό.π.: 175), Hunter (1999: 137). Ο όρκος του γνήσιου βουκόλου στις Νύμφες και αργότερα στον Πάνα (στ. 47) αντιπαραβάλλεται με τον όρκο του Βάττου στον Δία (στ. 50), ενός αμφίβολου για τη βουκολική φύση του χαρακτήρα. Για περισσότερα, βλ. Fantuzzi & Hunter (2005: 156-7).

³² Ο Walker (1980: 50) νομίζει ότι ο Κορύδων ξεκινά το τραγούδι του, προκειμένου να δώσει μια νότα χαράς και ενθουσιασμού ανατρέποντας την απαισιόδοξη διάθεση του Βάττου στους προηγούμενους στίχους. Η χαρά της ποιητικής δημιουργίας αντιτίθεται στις καταθλιπτικές θρηνωδίες του, όπως ο όρκος στις Νύμφες απαντά άμεσα στην ιδέα του θανάτου και της αποσύνθεσης που προβάλλεται από τον ίδιο.

³³ Η παρατήρηση αποδίδεται αρχικά στον Reitzenstein (1893: 229, υποσημ.2), ο οποίος θεωρεί το τραγούδι δημιουργήμα του Κορύδωνα. Την άποψη αυτή ακολουθεί και η μετάφραση του Edmonds (1912: 55). Ο Kamrakoglou (2014: 2) παραθέτει μια σειρά από χωρία (κυρίως πινδαρικά) στα οποία χρησιμοποιείται το ρήμα *αίνέω* και μάλιστα σε ά ενικό πρόσωπο, προκειμένου να αποδείξει τη σπουδαιότητά του στην εγκωμιαστική και επινίκια ποίηση. Πβ. Πινδ. Πυθ. 9.95-6, Νεμ. 3.29, 7.63, 8.39, Ολυμπ. 4.15, 7.15-6, 10.99-100 / Βακχ. 5.16, 187-90, 13.83, 201 / Ηροδ. 5.102.13.

περισσότερους μελετητές, ξεκινά έναν επινίκιο χωρίς στην ουσία να έχει κάτι να εξυμνήσει και γι' αυτό αποτυγχάνει πλήρως να στοιχειοθετήσει μέσω του τραγουδιού την παράλογη συμμετοχή του αφεντικού του στους Ολυμπιακούς.³⁴ Επίσης, μπορεί να αποδεικνύει τους ευρύτερους λογοτεχνικούς ορίζοντές του συγκριτικά με του Βάττου, εντούτοις και πάλι δεν απεκδύεται την ανεπάρκειά του ως ποιητή και φωτίζεται η αβάσιμη φιλοδοξία του να εξισωθεί με εκπροσώπους της επινίκιας ποίησης (Πίνδαρο, Βακχυλίδη, Σιμωνίδα κ.α.), όπως αβάσιμα συνέκρινε σε ηρωικό επίπεδο τον Αίγωνα με τον Ηρακλή. Ωστόσο, η ίδια σύγκριση ευσταθεί σε κωμικό, ψευδο-ηρωικό επίπεδο. Ο Αίγων μπορεί να διαφοροποιείται αισθητά από τον αθλητή Ηρακλή, αλλά θυμίζει τον λαίμαργο Ηρακλή, ο οποίος σε πολλές αφηγήσεις συνδέεται με διαγωνισμούς φαγητού που στέφεται νικητής και θανατώνεται ο αντίπαλός του.³⁵ Μια τέτοια σκέψη δείχνει ότι ο επινίκιος του Κορύδωνα δεν ήταν τελικά τόσο άτοπος, απλά κινήθηκε σε ταπεινότερο επίπεδο από αυτό που αρμόζει στο συγκεκριμένο ποιητικό είδος.

Προσωπικά διστάζω να απορρίψω με ευκολία την ποιητική απόπειρα του Κορύδωνα. Είναι αλήθεια ότι φιλοδοξεί να ενταχθεί σε μια λογοτεχνική παράδοση που ξεπερνά την κοινωνική θέση του και το μορφωτικό υπόβαθρό του, αλλά δεν είναι ο μόνος. Το ίδιο επιχειρεί να κάνει αμέσως μετά ο Βάττος ξεκινώντας τον δεύτερο και σημαντικότερο θρήνο του για την Αμαρυλλίδα. Κατά μια άλλη έννοια, παρόμοια υπέρβαση κάνει ο Αίγων με την στροφή του προς τον επαγγελματικό αθλητισμό.³⁶ Με

³⁴ Ενδεικτικά, ο Vetta (1984: 344-5) θεωρεί ότι το τραγούδι του Κορύδωνα βρίθεται από «ειρωνικές υπερβολές», ο Hunter (1999: 137) το ορίζει ως «μια σύνοψη ενός κωμικού “επινίκιου” για τον αθλητή Αίγωνα» και η Kyriakou (2018: 28-9) κάνει λόγο για εγκωμιαστικό *faux pas*.

³⁵ Ομοίως, μεταξύ των “άθλων” του Μίλωνα συμπεριλαμβάνεται ότι σήκωσε έναν ταύρο στους ώμους του, έκανε τον γύρο του ολυμπιακού σταδίου και έπειτα τον έφαγε ολόκληρο σε μια μέρα (Αθήν. 10.412e-f). Επιπλέον, επιδόθηκε σε έναν διαγωνισμό με τον Αιτωλό βουκόλο Τίτορμο για το ποιος θα φάει γρηγορότερα ένα βόδι (Αιλ. VH 12.122). Πβ. Παυσ. 6.14.6-7. Μήπως τελικά ο Μίλων και ο Αίγων μοιράζονται την ίδια ψευδο-ηρωική διάσταση που έχει τις ρίζες της στη διττή προσωπικότητα του Ηρακλή;

³⁶ Συμφωνώ απόλυτα με την άποψη του Vox (1985: 176) ότι ο Αίγων είναι ένας αθλητής που ταιριάζει μόνο στον βουκολικό κόσμο και τους διαγωνισμούς του, οι οποίοι απέχουν από τις επισημότητες του επαγγελματικού αθλητισμού.

λίγα λόγια, θεωρώ ότι σκόπιμα ο Θεόκριτος αποδίδει ανατρεπτικούς ρόλους στους ήρωές του, εκτός των ορίων τους, για να αποδείξει όχι την ανεπάρκειά τους σε αυτούς αλλά την προσαρμοστικότητά τους στα βουκολικά δεδομένα. Οπωσδήποτε δεν περιμένει κανείς ο Κορύδων ή ο Βάττος να τα καταφέρουν με ανώτερα λυρικά είδη ούτε φυσικά να εκληφθούν σοβαρά τα λεγόμενά τους, όπως δεν αισιοδοξεί κανείς ότι ο Αίγων θα μακροημερεύσει στον αθλητισμό. Ωστόσο, κεντρίζει το ενδιαφέρον μας η βουκολική προσέγγιση όλων αυτών των εγχειρημάτων. Πρόκειται για άλλη μια κεκαλυμμένη έκφραση της Θεοκρίτειας ειρωνείας, η οποία στοχεύει να αναδείξει την πολύπτυχη προσωπικότητα των χωρικών. Εκεί που οι περισσότεροι τους επικρίνουν για την ασυμβατότητά τους με ανώτερα λυρικά είδη, φωτίζεται η θαυμαστή ικανότητά τους να προσαρμόζουν αυτά τα είδη σε βουκολικά συμφραζόμενα. Αυτό άλλωστε δεν κάνει και ο ανώνυμος αιπόλος του *Ειδυλλίου* 3; Αγροτική εκδοχή του αστικού κώμου εκεί, βουκολική εκδοχή της επινίκιας ποίησης και του θρήνου εδώ.

Το επινίκιο άσμα του Κορύδωνα προκαλεί τη δεύτερη κατά σειρά απόπειρα ενασχόλησης των ομιλητών με ανώτερα λυρικά είδη. Όπως υπαγορεύει ο έμμεσος αγωνιστικός χαρακτήρας των *Ειδυλλίων* με δραματική μορφή (πβ. *Ειδ.* 4, 5, 6, 7, 10), ο Βάττος αντιτείνει το δικό του τραγούδι σε αυτό του Κορύδωνα, πιάνοντας θεματικά το νήμα από εκεί που το άφησε ο τελευταίος.³⁷ Αυτήν τη φορά κορυφώνεται ο θρηνητικός τόνος του, ο οποίος είχε διαφανεί στους στίχους 26-8, αφού η αναφορά του Κορύδωνα στην Αμαρυλλίδα (στ. 36-7) αναζωπύρωσε την οδύνη του για τον θάνατό της (στ. 38-40). Δυστυχώς, το απόσπασμα δεν είναι τόσο διαφωτιστικό ούτε για να βεβαιώσει την αιπολική ταυτότητα του Βάττου (όπως προαναφέρθηκε) ούτε για τη σχέση του με την Αμαρυλλίδα και τη γνησιότητα του συναισθήματός του. Δεν

³⁷ Εκπλήσσομαι που ο Gow (1952: 76) αποτυγχάνει να εντοπίσει κάποιο τραγούδι στο ποίημα, προφανώς λόγω της ερμηνείας που δίνει στον στίχο 32. Ο Kampakoglou (2014: 22) εντοπίζει έναν κοινό στόχο στις συνθέσεις των δυο ομιλητών: εστιάζουν στην αξία του έρωτα ως γνωρίσματος του βουκολικού είδους και το εντάσσουν σε άλλες ειδολογικές παραδόσεις, την επινίκια και την ελεγειακή.

διασαφηνίζεται ποτέ ποια ήταν η σχέση του Αίγωνα με την Αμαρυλλίδα και ακόμη περισσότερο, του Βάττου μαζί της. Η απουσία ξεκάθαρων κειμενικών δεικτών δεν μας επιτρέπει να εμβαθύνουμε περαιτέρω. Άλλωστε, δεν είμαστε καθόλου βέβαιοι για την ειλικρίνεια των συναισθημάτων και τη σοβαρότητα του θρήνου του Βάττου. Η αλήθεια είναι ότι η μέχρι τώρα υπερβολική, υπερευαίσθητη και απαισιόδοξη στάση του δικαιολογεί ένα μακάβριο ξέσπασμα, το οποίο όμως γρήγορα αντισταθμίζεται από το γελοίο περιεχόμενο των λόγων του. Η εξίσωση της αγάπης για τις κατσίκες με αυτήν για την Αμαρυλλίδα υποβιβάζει αμέσως την επιδιωκόμενη σοβαροφάνεια του Βάττου και μαζί με αυτήν υποβαθμίζεται το ποιητικό είδος του θρήνου.³⁸ Εξαιτίας αυτής της απογοητευτικής τροπής του θρήνου ο Gow δεν θεωρεί πειστικό το νόημα των στίχων 38-9 για τον “ειρωνικό” Βάττο αλλά υπερβολικά αφελές και ο Segal χαρακτηρίζει την παραπάνω αναλογία «κάπως αδέξια χωρική».³⁹ Έτσι, ο Βάττος που κατακρίνει τον Αίγωνα για την τολμηρό εγχείρημά του τολμά -εξίσου ανεπιτυχώς- να αναμειχθεί σε ένα ποιητικό είδος ανώτερο της κοινωνικής θέσης του και έξω από το βουκολικό περιβάλλον, για τη διατάραξη του οποίου υποτίθεται πως ενδιαφέρεται.

Κατά τη γνώμη μου το απόσπασμα μάς διδάσκει πολλά για τον βουκολικό χαρακτήρα του ποιήματος. Κατ’ αρχάς, ο Βάττος αναπτύσσει το θρηνητικό τραγούδι του υποβάλλοντας τον εαυτό του εμμέσως σε έναν διαγωνισμό με τον Κορύδωνα. Η αρχική αντιπαλότητα και ένταση μεταξύ των δυο ανδρών παραμένει και την τροφοδοτεί κυρίως εκείνος. Αντιτάσσει, λοιπόν, στο εγκωμιαστικό τραγούδι του Κορύδωνα ένα άλλο ποιητικό είδος με εξίσου μακρά λογοτεχνική παράδοση, το οποίο ως ανίδεος και κατώτερος των περιστάσεων αδυνατεί να διαχειριστεί. Το αποτέλεσμα

³⁸ Ο Giangrande (1971: 101-2) παρατηρεί ότι η γκροτέσκο δήλωση του Βάττου τοποθετείται ανάμεσα στο ομηρικό σέθεν και το τραγικό *ἀπέσβης*, με αποτέλεσμα ο ομιλητής να κατακυλά από το ύψος της τραγωδίας και του έπους στο επίπεδο των αιγών που επικαλείται και να αποδεικνύει την παιδευσία του μέσα από αυτήν τη χονδροκομμένη σύγκριση που διατυπώνει με φυσικό τρόπο (ό.π.: 104).

³⁹ Βλ. Gow (1952: 86), Segal (1981b: 96). Ομοίως, η σοβαρότητα του θρηνητικού ξεσπάσματος αμφισβητείται από τους Hunter (1999: 138) και Hutchinson (2006: 184). Αντίθετα, ειλικρινή βρίσκει τα λόγια του ο Kamrakoglou (2014: 18, υποσημ.82) και παραπέμπει στον Πολύφημο (πβ. 11.19-21).

είναι πάλι να παρουσιάσει μια βουκολική εκδοχή του θρήνου υποδηλώνοντας την ειρωνική αποστασιοποίηση του Θεόκριτου από αυτό που θα ανέμενε στα πλαίσια ενός τέτοιου άσματος το κοινό. Ο θρήνος του Βάττου, λοιπόν, συμβαδίζει απόλυτα με τη δραματική εξέλιξη του ποιήματος και τονίζει ακόμη περισσότερο την αντιπαράθεσή του με τον Κορύδωνα.

Ο Κορύδων μετά από τον ιδιότυπο θρήνο συμπεριφέρεται ρεαλιστικά, ψυχρά και πρακτικά. Η απλή και ευθεία παρότρυνση προς τον Βάττο (στ. 41 *θαρσεῖν χρή, φίλε Βάττε*) δίνει τη θέση της σε κοινότοπα παρηγορητικά λόγια (στ. 41-3) με γνωμολογικό περιεχόμενο. Αφοσιωμένος στο παρόν και πιστεύοντας στην αέναη πορεία της ζωής υπογραμμίζει το ευμετάβλητο της ανθρώπινης τύχης, στην οποία καθένας υποχρεούται να συμμορφώνεται, αλλά και στην αξία διατήρησης της ελπίδας.⁴⁰ Πρόκειται για τυπικές παρηγορίες, οι οποίες όμως έχουν αμφίβολο αποτέλεσμα. Δεν είμαστε βέβαιοι ότι ο Κορύδων καταφέρνει πράγματι να παρηγορήσει τον Βάττο και ότι τα λόγια του έχουν κάποια ουσία. Η έμφαση στην αξία της ζωής και της ελπίδας έναντι του θανάτου και η διατύπωση ευσεβών θρησκευτικών πεποιθήσεων δεν απαλύνουν απαραίτητα τον πόνο κάποιου που θρηνεί ίσως ειλικρινώς για ένα αγαπημένο του πρόσωπο. Συνεπώς, οι συμβουλές του κρίνονται άτοπες και αταίριαστες με την περίσταση.⁴¹ Έτσι φαίνεται να τις προσλαμβάνει και ο Βάττος, ο οποίος ανταπαντά με το μονολεκτικό *θαρσέω* (στ. 44) και αμέσως αλλάζει θέμα πραγματοποιώντας κι αυτός μια στροφή στο άμεσο βουκολικό παρόν (στ. 44-5). Από την άλλη πλευρά, αν σκεφτούμε ότι ο Βάττος ως θρηνούν πρόσωπο υιοθέτησε απλά μια *persona*, τότε έδωσε μιας πρώτης τάξεως ευκαιρία στον συνομιλητή του να επιτελέσει το παρηγορητικό καθήκον του ως όφειλε και να τον προσεγγίσει αυτήν τη

⁴⁰ Σε αυτό το σημείο, η Gutzwiller (2006: 398) κατά τη μελέτη της για τη σημασία του ρήματος *βουκολιάσδομαι* ως «τρέφομαι με αυταπάτες» σημειώνει ότι το γνωμικό στον στίχο 42 θα μπορούσε να συνδέεται με το έργο *Ελπίδες* που αποδίδεται στον Θεόκριτο από τη Σούδα (βλ. σχετικό λήμμα).

⁴¹ Για περισσότερα, βλ. Lawall (1967: 46-7), Van Sickle (1969: 11), Rosenmeyer (1969: 28-9), Kyriakou (2018: 31-2).

φορά σαν φίλος, όπως δείχνει ο τρόπος που τον προσφωνεί.⁴² Σε αυτήν την περίπτωση, η μονολεκτική απάντηση του Βάττου είναι ενθαρρυντική και σημαίνει ότι χάρη στον Κορύδωνα κατάφερε να βγει από την απελπισία και την κατάθλιψη που βίωνε. Προσωπικά συμμερίζομαι περισσότερο την πρώτη οπτική δεδομένου ότι οι δυο άνδρες ακροβατούν μεταξύ σοβαροφάνειας και παρωδίας, με αποτέλεσμα να αδυνατώ να εκλάβω σοβαρά τόσο τον θρήνο του Βάττου όσο και τα παρηγορητικά λόγια του Κορύδωνα.

Το ενδιαφέρον των δυο ανδρών αλλά και του αναγνώστη επανεστιάζεται στην ποιμενική πραγματικότητα που τους περιβάλλει. Το κοπάδι αρχίζει να φαίνεται ζωντανό και δραστήριο, το καθήκον του βοσκού είναι επιτακτικό, ο τόνος παύει να είναι νοσταλγικός και συνάμα υψηλά λογοτεχνικός. Ο Βάττος προειδοποιεί τον Κορύδωνα για τις κινήσεις των μοσχαριών (στ. 44-5), χωρίς φυσικά να κινητοποιείται να τον βοηθήσει παραπάνω.⁴³

Το πόσο ανοίκειο είναι το βουκολικό περιβάλλον στον Βάττο αποδεικνύεται στους στίχους που ακολουθούν (στ. 50-7). Από όλες τις έγνοιες και τους κινδύνους της εξοχής αυτός έχει πλήρη άγνοια και φαίνεται να ενδιαφέρεται μόνο για τις άκομψες ερωτικές σχέσεις. Αφοσιωμένος στην παρατήρηση μιας αγελάδας πατά ένα αγκάθι και ζητά εναγωνίως τη βοήθεια του Κορύδωνα. Η έλλειψη προνοητικότητας να φορέσει παπούτσια και η έλλειψη παρατηρητικότητας να προσέξει πού περπατά φανερώνουν μια γενικότερη αφηρημάδα και αποξένωση.⁴⁴ Το ατύχημα του Βάττου μπορεί να ερμηνευθεί ποικιλοτρόπως. Σε μια συμβολική ανάγνωση το αγκάθι που τρυπά το πόδι του ήρωα συνδέεται με τα βέλη του έρωτα και τον συνεπακόλουθο πόνο που

⁴² Για αυτήν την άποψη, βλ. Walker (1980: 51), Segal (1981b: 97).

⁴³ Η απραγία του Βάττου θεωρείται από τον Legrand (1898: 176) δείγμα εγωκεντρισμού και χαιρεκακίας. Ακόμα και η εμπειρία με το αγκάθι δεν τον επηρεάζει αρνητικά, αλλά «του δίνει την ευκαιρία να αυτοθαυμαστεί». Στον αντίποδα, ο Segal (1981b: 99) νομίζει ότι η προειδοποίηση για το κοπάδι λειτουργεί ως προθυμία για βοήθεια, η οποία επιβεβαιώνεται στη συνέχεια (στ. 50-7).

⁴⁴ Οι Lawall (1967: 48-9) και Van Sickle (1969: 15) αποδίδουν την αφηρημάδα του Βάττου στην προσωρινή αλλά έντονη ερωτική επιθυμία του για το ζώο.

προκαλούν (πβ. 10.4).⁴⁵ Αν είναι έτσι, μπορούμε να διακρίνουμε μια επανατοποθέτηση της προηγούμενης συζήτησης γύρω από τον έρωτα για την Αμαρυλλίδα, αλλά σε περισσότερο ρεαλιστική βάση.⁴⁶ Η ανάβαση στον λόφο, οι ατρακτυλλίδες και τα αγκάθια όχι μόνο ταιριάζουν στα συμφραζόμενα του έρωτα, αλλά τον υπαινίσσονται κιόλας.⁴⁷

Η κοφτή και αυστηρή απάντηση του Κορύδωνα στην ανοησία του Βάττου να περπατά ξυπόλυτος σε ακανθώδες ορεινό έδαφος (στ. 56-7) αποκαλύπτει για άλλη μια φορά τη βουκολική απόστασή τους. Πλήρως συνειδητοποιημένος για τους κινδύνους της υπαίθρου και έτοιμος να παρέμβει για να τους αντιμετωπίσει δεν μπορεί να βρει κανένα κοινό σημείο αναφοράς με τον συνομιλητή του. Οι στίχοι 58-63 επαναφέρουν οριστικά τη βουκολική ατμόσφαιρα και εξαίρουν τις επίγειες ερωτικές απολαύσεις έναντι των υψηλότερων και επίφοβων βλέψεων τόσο των συνομιλητών όσο και του Αίγωνα.⁴⁸

Στο τέλος, αφού η ηρωική φιλοδοξία (τουλάχιστον με την αυστηρή έννοια του όρου) λησμονείται, αξιοσημείωτη είναι η μεταστροφή στη διάθεση των δυο ομιλητών. Έχουν πάψει να συζητούν για κατορθώματα, να διαφωνούν έντονα, να ανταγωνίζονται μεταξύ τους. Αντί αυτών εστιάζουν με συνωμοτική ή ακόμα και

⁴⁵ Βλ. Van Sickle (1970: 76), ο οποίος συμπληρώνει ότι «ο Κορύδων βρίσκοντας και βγάζοντας το αγκάθι είναι ικανός να διαχειριστεί τον έρωτα». Ο Giangrande (1971: 106-7, υποσημ.35) διαφωνεί με την παραπάνω προσέγγιση, με την αιτιολογία ότι τα αγκάθια δεν συμβολίζουν πουθενά τον ερωτικό πόνο σε αντίθεση με τα βέλη που είναι τυπικά και αναγνωρίσιμα σύμβολα αυτού. Στο ίδιο μήκος κύματος ο Lattimore (1973: 322) σπεύδει να διαχωρίσει την αιτία του συμβάντος από το αποτέλεσμα: ο τραυματισμός του Βάττου (είτε από το αγκάθι είτε από τα βέλη του έρωτα) είναι αποτέλεσμα της αφηρημάδας του και όχι το αντίθετο.

⁴⁶ Βλ. Walker (1980: 51), Segal (ό.π.: 98), Haber (1994: 23).

⁴⁷ Βλ. Rosenmeyer (1969: 279).

⁴⁸ Κάποιοι μελετητές θεωρούν ότι στο τέλος αποκαθίσταται η βουκολική ισορροπία και εξαίρεται η γνήσια βουκολική ζωή. Ενδεικτικά, βλ. Bignone (1934: 235-6), Segal (1981b: 100-2). Για αντίθετη άποψη, βλ. Gutzwiller (1991: 153), Hubbard (1998: 30), Kyriakou (2018: 28, υποσημ. 31, 32). Η τελευταία κάνει λόγο για βουκολική δυστοπία, μέρος της οποίας είναι ο ηλικιωμένος άνδρας, διότι οι πράξεις του δεν αντανακλούν καθόλου την αρμονία ανθρώπου-φύσης, ενώ φαίνεται να αποτελεί αρνητικό παράδειγμα για τους νεότερους στους οποίους κληροδότησε έναν παρορμητισμό που προκαλεί αναταραχές.

φιλική διάθεση σε ένα πρόσωπο που συνδυάζει τη βουκολική σταθερότητα με υπερβάλλουσα όρεξη για ζωή. Ο Βάττος υποβάλλει μια ερώτηση στον Κορύδωνα που θυμίζει τον στίχο 1, αλλά ο τόνος του δεν είναι το ίδιο επιθετικός (στ. 58-9). Το ενδιαφέρον του για την *κυάνοφρυον έρωτίδα* (πβ. 3.18 / 17.53) απέχει πολύ από τη νοσταλγική και τρυφερή μνεία της Αμαρυλλίδας πιο πάνω (στ. 38-40). Ο Κορύδων ακολουθεί τη θετική αλλαγή του Βάττου αποκαλώντας τον *δείλαιον* και του προσφέρει την πληροφορία που ζητά (στ. 60-1).⁴⁹ Η εικόνα του σεξουαλικά ενεργού ηλικιωμένου για τον οποίο το γήρας δεν αποτελεί τροχοπέδη στον νεανικό ερωτικό ζήλο που επιδεικνύει είναι μέρος της παιγνιώδους εναλλαγής παρόντος-παρελθόντος, η οποία διέπει ολόκληρο το ποίημα.⁵⁰ Για το *γερόντιον* ο χρόνος δεν έχει καμία σημασία, σε αντίθεση με τον Βάττο που μένει προσκολλημένος στο παρελθόν, παρόλο που αυτό έχει πια ανατραπεί (φυγή Αίγωνα, θάνατος Αμαρυλλίδας).⁵¹ Ο Κορύδων είναι μεν σε θέση να απολαύσει το παρόν (ποιμενικές ασχολίες, κουτσομπολιά της υπαίθρου), αλλά για λίγο παρασύρθηκε από τον συνομιλητή του και ενεπλάκη σε έναν ανούσιο ανταγωνισμό. Η επιστροφή στη χωρική πραγματικότητα καθίσταται σαφής με την αναφορά στους Πάνες και τους Σατύρους, για τους οποίους ο Βάττος διδάχθηκε από τον Κορύδωνα (στ. 13, 47). Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι εντάσσεται πλέον οργανικά στον βουκολικό κόσμο: η περιέργεια και η εμπάθεια εξακολουθούν να τον καθοδηγούν, όπως δείχνει κατά τη γνώμη μου η επιλογή του ρήματος *έρισδει*. Πρόκειται για έναν όρο που χρησιμοποιείται κατά

⁴⁹ Για τη σημασία του επιθέτου, βλ. Van Sickle (1969: 17, υποσημ. 21). Ο Gow (1952: 90) διακρίνει πίσω από την κλητική προσφώνηση μια ευγένεια μαζί με δόση ανυπομονησίας ή περιφρόνησης, ίσως γιατί η ερώτηση αποκαλύπτει την πλήρη άγνοια του Βάττου για τα τεκταινόμενα της υπαίθρου.

⁵⁰ Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά την Haber (1994: 21) το *Ειδύλλιο* κινείται προς το παρόν: μετά από μια σύντομη εισαγωγή η συζήτηση επικεντρώνεται στη φυγή του Αίγωνα, στην ικανότητα του Κορύδωνα να τον αντικαταστήσει επάξια και μετά στις λεπταλέες εκφάνσεις της ηρωικής φιλοδοξίας (αθλητικές διακρίσεις, ρομαντική αγάπη). Αντίθετα, ο Rosenmeyer (1969: 47-8, 96-7) αμφισβητεί την οποιαδήποτε εξέλιξη και δραματική κίνηση στο ποίημα. Για αυτόν τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά του είναι η ηρεμία και η στατικότητα.

⁵¹ Βλ. Walker (1980: 52).

κανόνα για ποιητικούς αγώνες μεταξύ χωρικών (πβ. 1.24 / 5.23 / 7.41 κ.α.), αλλά εν προκειμένω υποβιβάζεται σε επίπεδα σεξουαλικού διαγωνισμού, γιατί έτσι αντιλαμβάνεται ο Βάττος κάθε πράξη είτε του Αίγωνα είτε του πατέρα του. Κατά συνέπεια, αν θα έπρεπε να αναδείξουμε νικητή κάποιον από τους δυο ομιλητές θα λέγαμε ότι αυτός είναι ο Κορύδων: ο δικός του κόσμος κυριαρχεί στο τέλος, με τη βιολογική αποκατάσταση του κοπαδιού, την άμεση αντιμετώπιση του ατυχήματος του Βάττου και τη ζωντάνια του ηλικιωμένου άνδρα. Αυτήν τη νίκη αντιλαμβάνεται ως έναν βαθμό και ο Βάττος, ο οποίος έχει αφήσει κατά μέρος τις ευθείες βολές ενάντια στον συνομιλητή του, αλλά δεν μπορεί να οικειοποιηθεί πλήρως τον βουκολισμό του.

Βιβλιογραφία

- Bignone, E. (1934), *Teocrito*. Bari: Laterza.
- Bömer, F. (1969), *P. Ovidius Naso: Metamorphosen (Buch I-III)*. Heidelberg: Winter.
- Dover, K.J. (1971), *Theocritus: Select Poems. Edited with an Introduction and Commentary*. London: Macmillan.
- Edmonds, J.M. (1912), *The Greek Bucolic Poets*. London: William Heinemann.
- Fantuzzi M. & Hunter R. (2005), *Tradition and Innovation in Hellenistic Poetry*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Giangrande, G. (1968), “Théocrite, Simichidas et les Thalysies”, *AC* 37: 491-533.
- (1971), “Theocritus’ Twelfth and Fourth *Idylls*: a Study in Hellenistic Irony”, *QUCC* 12: 95-113.
- Gow, A.S.F. (1952²), *Theocritus*, vol. 2. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gutzwiller, K.J. (1991), *Theocritus Pastoral Analogies: the Formation of a Genre*. Madison: University of Wisconsin Press.

- (2006), "The Bucolic Problem", *CPh* 101: 380-404.
- Haber, J. (1994), *Pastoral and the Poetics of Self-Contradiction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hubbard, T.K. (1998), *The Pipes of Pan: Intertextuality and Literary Filiation in the Pastoral Tradition from Theocritus to Milton*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Hunter, R.L. (1999), *Theocritus: A Selection* (Idylls 1, 3, 4, 6, 7, 10, 11, 13). Cambridge: Cambridge University Press.
- Hutchinson, G.O. (2006), *Η Ελληνιστική Ποίηση*. Λ. Χατζηκώστα (μτφρ.). Αθήνα: Α. Καρδαμίτσα.
- Kampakoglou, A. (2014), "Cowherd or Athlete: Aegon's Ambiguous Status and the Erotics of Genre in Theocritus *Idyll* 4", *Phoenix* 68: 1-26.
- Kyriakou, P. (2018), *Theocritus and his Native Muse: a Syracusan among many*. Berlin/Boston: De Gruyter.
- Lattimore, S. (1973), "Battus in Theocritus' Fourth Idyll", *GRBS* 14: 319-324.
- Lawall, G. (1967), *Theocritus' Coan Pastorals: a Poetry Book*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Legrand, P.E. (1898), *Étude sur Théocrite*. Paris: Fontemoing.
- Lembach, K. (1970), *Die Pflanzen bei Theokrit*. Heidelberg: Winter.
- Μανακίδου, Φ.Π. (2008), "Θεόκριτος: η κατασκευή ενός ποιητικού κόσμου", στο *Αλεξανδρινή Μούσα: Συνέχεια και Νεωτερισμός στην Ελληνιστική Ποίηση*, Μανακίδου Φ.Π. & Σπανουδάκης Κ. (eds.), Αθήνα: Gutenberg, 123-182.
- (2012), "Philitas, Theocritus, and Thorny Plants: a Reconsideration of their Relationship", *Prometheus* 38: 107-127.
- Morrison, A.D. (2007), *The Narrator in Archaic Greek and Hellenistic Poetry*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Ott, U. (1969), *Die Kunst des Gegensatzes in Theokrits' Hirtengedichten*. Hildesheim: Georg Olms.
- Paschalis, M. (1991), "BATTUS AND BATOS: Word-play in Theocritus' fourth Idyll", *RhM* 134: 205.
- Reitzenstein, R. (1893), *Epigramm und Skolion: ein Beitrag zur Geschichte alexandrinischer Dichtung*. Giessen: Georg Olms.
- Rosenmeyer, T.G. (1969), *The Green Cabinet: Theocritus and the European Pastoral Lyric*. Berkeley: University of California Press.
- Rossi, L.E. (1971), "Vittoria e sconfitta nell' agone bucolico letterario", *GIF* 23: 13-24.
- Segal, C. (1981a), "Thematic Coherence and Levels of Style in Theocritus' Bucolic Idylls", στο *Poetry and Myth in Ancient Pastoral: Essays in Theocritus and Virgil*, Segal C. (ed.), Princeton: Princeton University Press, 176-209.
- (1981b), "Theocritean Criticism and the Interpretation of the Fourth Idyll", στο *Poetry and Myth in Ancient Pastoral: Essays in Theocritus and Virgil*, Segal C. (ed.), Princeton: Princeton University Press, 85-109.
- Stephens, S.A. 2006. "Ptolemaic Pastoral", στο *Brill's Companion to Greek and Latin Pastoral*, Fantuzzi M. & Papanghelis Th. (eds.), Leiden: Brill.
- Thomas, R.F. 1996. "Genre through Intertextuality: Theocritus to Virgil and Propertius", στο *Theocritus*, Harder M.A. & Regtuit R.F. & Wakker G.C. (eds.), Groningen: Preeters.
- Van Sickle, J.B. (1969), "The Fourth Pastoral Poems of Virgil and Theocritus", *AMArc* 5: 1-20.
- (1970), "Poetica Teocritea", *QUCC* 9: 67-82.
- Vetta, M. (1984), Review of B.Gentili, *Poesia e pubblico nella Grecia antica da Omero al V secolo*. *RFIC* 112: 341-347.

Vox, O. (1985), “Il contrasto bi Batto e Coridone nell’ idillio IV di Teocrito”, *MD* 15: 173-178.

Walker, S. F. (1980), *Theocritus*. Boston: Twayne.